

Maria Molchan:

“USA: THE POLITICS OF HOMELAND SECURITY AND ITS IMPACT ON INTERNATIONAL TRADE AFTER SEPTEMBER 11”

(opponentský posudek)

Autorka si jako téma své diplomové práce vybrala velmi aktuální problém dnešního světa. Terorismus je všudypřítomný jev této doby, který ovlivňuje život prakticky na celé planetě. Lze jej proto zkoumat ze všech možných aspektů. V předložené práci si autorka vybrala tragický útok na Spojené státy z 11. září 2001 a snaží se zjistit, jaký měl dopad na mezinárodní obchod. Zde se objevuje nutnost začlenit do zkoumání i posun v americké bezpečnostní politice, jenž vedl ke změnám v legislativě ovlivňující obchodní aktivity. Téma je to nepochybně velmi obtížné, neboť jde o to posoudit, zda jisté pohyby ekonomiky jsou způsobeny právě touto konkrétní událostí a jejími následky. Autorka si stanoví tuto hypotézu: útoky z 11. září způsobily velké změny v americké bezpečnostní politice, což následně poškodilo světový ekonomický růst i mezinárodní obchod.

Práce je rozčleněna logicky do čtyř částí.

V úvodu se autorka zabývá fenoménem mezinárodního terorismu v různých částech světa. Uvádí jednotlivá specifika a hrozby; novým jevem je kupříkladu virtuální charakter teroristických organizací; probírá útoky v Indonésii, Iráku, Rusku, Madridu či v Londýně, kdy se naskytá otázka, zda jde o vzájemně nesouvisející akce či jde o součást světové války teroristů proti západnímu světu; na jedné straně zde působí decentralizovaná síť teroristů, na druhé pak jednotná doktrína a strategie celosvětové islámské extrémistické komunity.

Druhá část nabízí analýzu domácí bezpečnostní politiky Spojených států. Hlavním úkolem je snížit ztráty (především na lidských životech) ve vztahu k nutným nákladům na příslušná opatření. Klíčovým problémem je uspokojivé vyřešení vztahu mezi bezpečností občanů a jejich svobodou; problém, který se v různých jevových podobách vyskytuje prakticky po celou dobu existence Spojených států. Teroristé pochopitelně nemohou doufat, že by porazili Spojené státy vojensky; snaží se ale dodat svým akcím symbolický význam (např. výběrem cílů), podkopat důvěru občanů ve správu země a způsobit co největší ztráty na životech.

V této části je provedena analýza institucí zajišťujících vnitřní bezpečnost, jejich bezprostředních úkolů a odpovědnosti, a vzájemných vztahů. Pravomoci těchto institucí se značně rozšířily. Patří sem např. zvýšená ostraha hranic, přičemž dříve šlo hlavně o zamezení dovozu drog a nelegálního přistěhovalectví, zatímco nyní se kontrola týká i informací o cestujících do Spojených států, poskytování biometrických dat, apod. Náklady na vnitřní bezpečnost neustále rostou, jde však také o jejich efektivnost.

Třetí část práce se zaměřuje na reformy v legislativě. Hlavní potíží představuje vágnost hrozeb teroristických útoků, v důsledku čehož legislativa i exekutiva musejí předjímat myšlení teroristů. Průběžně přitom čelí obvinění ze zanedbání či na druhé straně z přehnaného rozsahu bezpečnostních opatření. Odstrašující účinek lze přitom jen těžko hodnotit či měřit. Vláda rozšířila pravomoci, zpřísnila tresty, posílila role zpravodajských agentur a přijala i řadu nových protiteroristických zákonů a nařízení.

Uvedeny jsou příklady dvou zákonů, které představují značné rozšíření pravomocí bezpečnostních institucí v boji proti terorismu (USA Patriot Act a zákon upravující podmínky zadržení). Zvláště druhý z nich, který řeší situaci „cizích bojovníků“ zadržovaných na základně Guantanamo na Kubě nacházející se v „právní zemi nikoho“, takže tam neplatí americké zákonodárství ani mezinárodní právo, vzbudil značnou mezinárodní odezvu. Autorka sumarizuje námitky, které jsou vznášeny proti těmto zákonům z titulu jejich střetu

s americkou ústavou či s mezinárodním právem. Tyto námitky se týkají především ochrany soukromí občanů a obrany před svévolným zacházením.

Ukazuje se, že bude zapotřebí vyšší formy spolupráce mezinárodního společenství než pouhá koordinace akcí jednotlivých států. Jde kupř. o sdílení a předávání informací, vyšetřování podezřelých, atd. Zde lze zmínit situaci Evropské unie, jež je tlačena k posílení integrace a k implementaci protiteroristického zákonodárství.

Z hlediska mezinárodního obchodního práva lze konstatovat, že zavádění protiteroristických opatření vypadá často jako protekcionistické zásahy ve prospěch domácích amerických subjektů. Hrozí proto nebezpečí, že obchodní partneři mohou začít přijímat obdobná legislativní omezení. Na druhé straně ústupky diplomatů a politiků vůči obchodníkům lze interpretovat jako ústupky vůči teroristům či obětování bezpečnosti občanů ve prospěch ekonomických zisků.

Poslední, čtvrtá kapitola představuje klíčovou část práce, v níž se zkoumá dopad tragédie z 11. září 2001 na mezinárodní obchod. Autorka rozebírá na základě statistických údajů situaci americké ekonomiky a jejích jednotlivých komponentů před i po 11. září. Jsou rozlišeny dopady krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé.

Zajímavý je účinek útoků na globalizaci, kdy nadnárodní společnosti si rozmyslely investovat v zahraničí a braly v úvahu bezpečnostní ohledy. Rovněž zdánlivě „nezúčastněné“ státy (Pákistán) zaznamenaly negativní dopad ve své ekonomice. Autorka poukazuje na složitou situaci účastníků mezinárodního obchodu, kdy např. v důsledku změněné bezpečnostní situace rostly obchodní náklady, rostla však i konkurence; anebo jak letecké společností čelily poklesu poptávky po létání, ale byly přitom nuceny investovat do bezpečnostních opatření.

Zvýšený zájem zaznamenal obchod se zbraněmi; ve zvýšené míře se sleduje, kam směřují prodané zbraně; je poskytována podpora režimům bojujícím proti terorismu, což vyvolává i kritiku části politického spektra.

V závěru autorka konstatuje, že krátce po odeznění šoku nabrala americká ekonomika dech, dochází k jejímu růstu (v důsledku zvýšených zbrojních výdajů, snížení úrokové míry, fiskálních opatření), který pokračuje dodnes, byť s měnícími se komponenty.

Autorka prokázala existenci vztahu mezi vnitřní bezpečností Spojených států a mezinárodním obchodem, a to v důsledku velké ekonomické a politické váhy Spojených států. Opatření k zajištění vnitřní bezpečnosti působí zejména z krátkodobého hlediska negativně na vnitřní i mezinárodní obchod i na obchodní náklady. Z dlouhodobého hlediska však došlo k zlepšení mezinárodního obchodu.

Autorka zvolila velmi obtížné téma, které si vymezila položenými otázkami. Musela přitom – a to je nutno vyzdvihnout – zohlednit faktory nejen ekonomické, ale i právní, politické i sociologické. Tento mezioborový postoj patří k nejcennějším rysům předložené práce. Autorka postupovala logicky, problematiku přehledně rozčlenila do kapitol, přičemž na konci každé z nich shrnula hlavní argumenty. Rád konstatuji, že práce je napsána vynikající angličtinou, kde jednotlivé drobné chybičky nejsou na závadu. Mohu proto tuto diplomovou práci plně doporučit k obhajobě.

6. září 2007

PhDr. Ing. Rudolf Chalupský
Katedra anglického jazyka
Fakulta mezinárodních vztahů